

181. *Ad 3.* Petri dignitas etiam in indigno haerede non deficit. De iis autem quae adversus summōs Pontifices decimi et undecimi saeculi narrata sunt, alia tanquam stolidae fabulae validissimis argumentis explōsa sunt, ut ea quae de Joannā papissa ferebantur, alia valde dubia permanent, ut iudicium Papae Formosi, etc.

182. *Ad 4.* Durante magno schismate Occidentis, non periit Apostolicitas successionis in Romana Ecclesia. Etenim, unus erat inter contendentes legitimus; non deerat ergo in Ecclesia caput Apostolicum. Ab illo autem capite defluebat omnis missio aliorum pastorum cujuscumque obedientiae. Nam, ex una parte, omnes intentione praedominante ab eo solo volebant dependere, qui erat coram Deo valide electus; ex altera parte, singuli Pontifices, obedientiae sibi non adhaerentis fideles habebant tanquam pia Ecclesiae membra, et non tanquam schismaticos. Ergo a vero Papa, tanquam a capite Apostolico, dimanavit omnis missio ecclesiastica. Aliunde, omnes tenent titulum coloratum cum errore communi conjunctum ad jurisdictionis adeptionem sufficere; quae utraque conditio tunc aderat. Nec obstant excommunicationes quibus Pontifices aemuli sese mutuo insectabantur; erant enim prorsus invalidae, quia in ferente desiderabatur certa potestas, et in excommunicando non erat peccatum externum certo mortale.

183. *Ad 5.* Parum refert successio materialis, si absit formalis, quae non invenitur extra communionem cum successore B. Petri.

QUAESTIO VIII^a

Utrum et qualis Catholicitas sit verae Ecclesiae nota?

(Vide Mazella : *de Rel. et Eccl.*, n. 713. — Perriot : *de Eccl.*, p. 86... 95.)

184. *Resp.* Praenotandum est quid per Catholicitatem intelligamus. Catholicitas idem sonat ac *universalitas*, et catholica idem ac *universalis*. Catholicitas, alia est *doctrinae*, vi cuius vera Ecclesia integram Christi doctrinam retinet; alia *temporis*, vi cuius ad omnia tempora protenditur; alia *locorum* seu *localis*, vi cuius diffunditur per universum orbem; et de hac nunc agitur. Illa diffusio non est ab Unitate sejungenda, quia non est dos plurium sectarum collectioni competens, sed afficit Ecclesiam singulariter a Christo fundatam, et concipitur veluti quaedam unitatis amplitudo, quo sensu vocatur Catholicitas *formalis*.

Quae Catholicitas dupliciter in vera Ecclesia reperitur; jure et facto. Catholicitas *juris* est jus Ecclesiae ad se propagandum ubique, aptitudo sese omnibus populis accommodandi, necnon efficacia quaedam divina ad se disseminandum in toto terrarum orbe. Catholicitas *facti* est factum ipsum diffusionis quod ex Catholicitate juris oritur.

Sunt et varii Catholicitatis modi quos enucleare satius erit, dum singulae conclusiones statuentur.

185. Catholicitatem non esse verae Ecclesiae notam dicunt heterodoxi :

Etenim, 1° Cum professio fidei christianae multum superbiae et passionibus repugnet, moraliter impos-

sibile videtur ut apud omnes gentes diffundatur, ac praesertim constanter retineatur. Unde, nedum ingens fidei diffusio sit veritatis nota, e contra, paucitas adhaerentium foret argumentum divinitatis efficacius, siquidem pauciores sint qui superbiae et passionibus resistunt.

2° Praeterea, ipsemet Christus illud innuit dicendo : *Nolite timere, pusillus grex* (Luc., XII, 32), et : *Quam angusta porta et arcta via est quae ducit ad vitam, et pauci sunt qui inveniunt eam!* (Matth., VII, 14). Per pusillum gregem, ibi intelligitur Ecclesia, et per ambulantes in via quae ducit ad vitam, designantur membra Ecclesiae.

3° Praeterea, idem Christus, promittens Evangelium praedicandum in universo orbe, testatur id non nisi in saeculorum fine esse complendum : *Et praedicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus : et tunc veniet consummatio* (Matth., XXIV, 14). Ergo etiamsi alicui sectae christianae hic et nunc desit Catholicitas, non ideo probatur falsa.

4° Praeterea, verba Christi : *Filius hominis veniens putas inveniet fidem in terra?* (Luc., XVIII, 8), si non totalem Ecclesiae defectionem, saltem Catholicitatis amissionem indicant; ergo Catholicitas non est Ecclesiae essentialis.

186. Sed contra dico 1° : *Verae Ecclesiae ea est praerogativa ut, quamvis semper una et indivisa remaneat, de facto tamen habeat Catholicitatem localem.*

Probatur argumento triplici : 1° ex Scriptura; 2° ex Traditione ; 3° ex ratione.

I. Argumentum Scripturae desumitur ex Genesi, ex Psalmis, ex Prophetis, ex Evangelio.

1° *Ex Genesi.* Deus Patriarchis praedixit quod in eorum semine, nempe Christo, benedicerentur *universae cognationes terrae* (Gen., XII, 3), *omnes nationes terrae* (ibid., XVIII, 18), *omnes gentes terrae* (ib., XXII, 18), *cunctae tribus terrae* (ib., XXXVIII, 14). Atqui hujus benedictionis per Christum allatae custos et dispensatrix est ipsamet Ecclesia. Ergo.

2° *Ex Psalmis.* In Ps. II, 8, sic Deus alloquitur Messiam : *Postula a me, et dabo tibi gentes haereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terrae.* At haereditas et possessio Messiae est Ecclesia. Item legitur in Ps., XXI, 28 : *Convertentur ad Dominum universi fines terrae, et adorabunt in conspectu ejus universae familiae gentium.* Porro in Ecclesia et per Ecclesiam haec fieri debent. Item, de Christo dicitur Ps. LXXI, 8... 17 : *Dominabitur a mari usque ad mare, et a flumine usque ad terminos orbis terrarum...; et benedicentur in ipso omnes tribus terrae, omnes gentes magnificabunt eum.* Atqui illi super quos dominabitur Messias, qui in illo benedicentur, et a quibus magnificabitur, sunt Ecclesiae membra.

3° *Ex Prophetis.* Sic Isaias de Ecclesia (LIV, 1, 2, 3) : *Lauda, sterilis... quoniam multi filii desertae... Dilata locum tentorii tui et pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas : longos fac funiculos tuos, et clavos tuos consolida. Ad dexteram enim et laevam penetrabis, et semen tuum gentes haereditabit.* Sane Ecclesiae dilatatio apud omnes gentes luculentius exprimi non potuit. Daniel (II, 35) regnum

Christi, seu Ecclesiam, describit sub imagine lapidis *qui factus est mons magnus, et implevit universam terram.* — Malachias (I, 11), de novo sacrificio sub nova Lege offerendo, sic Deum loquentem inducit: *Ab ortu solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, et in omni loco sacrificatur et offertur nomini meo oblatio munda.* Jam vero tale sacrificium in Ecclesia et per Ecclesiam offerri debet.

4° *Ex Evangelio.* Christus de seipso sic prophetauit: *Et ego, si exallatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum* (Joan., XII, 32). Trahit autem Christus ad seipsum trahendo ad Ecclesiam. — In textibus jam pluries allatis: *Docete omnes gentes... Ecce ego vobiscum sum. Euntes in mundum universum, praedicate Evangelium omni creaturae,* praecipit Christus ut sua religio promulgetur ubique terrarum; at simul promittit suam Apostolis huic operi incumbentibus efficacem assistentiam. Ergo religio Christi ubique gentium assecras lucrabitur; religio autem Christi non datur extra Ecclesiam.

II. Argumentum Traditionis.

1° *Symbolum* Apostolorum, item Constantinopolitanum confitetur *Ecclesiam Catholicam*, et haec fuit constans Christianorum fides. Porro talis appellatio, sensu obvio, significat diffusionem in universo orbe. Hinc est quod ipsimet Ariani, in symbolo quod imperatori Constantio obtulerunt, idem dogma expriment: « Credimus in unam Catholicam Ecclesiam Dei, quae a primis cardinibus ad ultimos usque terrarum fines a porrigitur. »

2° *Patres* hanc Ecclesiae universalitatem certatim

proclamant. S. Hieronymus (cont. Lucif.): « Mendax est Scriptura, si Ecclesia non sit ubique diffusa. » S. Cyrillus Hieros. (Catech., 18, n. 23): « Catholica vocatur Ecclesia quia per orbem totum radios suos porrigit; ramos suos in universam terram copia ubertatis extendit. » — S. Optatus (Lib. cont. Parmen.): « Ubi ergo erit proprietas Catholici nominis, cum inde dicta sit Catholica (Ecclesia) quod sit rationabilis et ubique diffusa? »

Insuper, notum est Patres hoc argumento passim haereticos confudisse, quod non essent ubique diffusi, seu Catholici. Ita, scilicet, S. Hieronymus exagitavit Luciferianos, S. Pacianus Novatianos et Donatistas, ac praesertim S. Augustinus qui, adversus Donatistas, vindicat ex Scripturae textibus modo allatis Ecclesiae Catholicitatem.

III. Argumentum rationis.

Ecclesia instituta est ad sanctificationem et salutem omnium gentium. Omnes igitur gentes ad eam vocantur, ac proinde illam cognoscere et discernere moraliter possunt. Sed, nisi gauderet Ecclesia splendore quodam universali, jam ejus cognitio non esset cunctis gentibus moraliter obvia. Ergo...

187. Dico 2°: *Ecclesiae Christi promissa fuit catholicitas non physica, sed moralis.*

Probatum et explicatum simul:

Ecclesia esset *physice* Catholica, si vel omnes homines complecteretur, vel saltem in singulis regionibus magnam haberet membrorum multitudinem. Quod autem sic non debeat intelligi Ecclesiae Catholicitas patet, quia de facto nulla societas christiana tali unquam Catholicitate donata fuit.

Catholicitatem physicam potius excludunt verba Apostoli: *Oportet et haereses esse; ut et qui probati sunt, manifesti fiant in vobis* (I Cor., XI, 19). Certe loquitur de haeresibus quae multos assecclas lucrabuntur, secus non proprie dicerentur in probationem justorum. Praeterea, numerosissimos fore homines extra verae Ecclesiae sinum degentes videtur moraliter necessarium, eo quod Lex christiana naturae corruptae tantopere displiceat, et simul non nisi libero mentis assensu accipienda sit.

Divinae igitur promissiones modo memoratae explicari debent de Catholicitate *moralis*, qua, scilicet, Ecclesia ita diffundatur, ut habeat in mundo splendorem quemdam universalem, et possit ejus dignitas facile cognosci, sicque a falsis sectis certo discriminetur. Ad hoc autem duo conferunt: et magnus membrorum numerus, et lata eorumdem per orbem disseminatio. Societas enim aut multis constans membris, sed in una regione coactatis, aut late diffusa, sed in singulis regionibus paucis hominibus constans, immerito diceretur Catholica. Quibus adde duplicem illam conditionem non mathematicam, sed secundum moralem aestimationem esse mensurandam.

188. Dico 3°: *Catholicitas verae Ecclesiae adjudicanda, simultanea est et non tantum successiva.*

Explicatur. Ecclesia dicitur habere Catholicitatem *simultaneam*, prout eodem tempore ubique moraliter diffunditur; dicitur habere Catholicitatem *successivam*, prout diversis temporibus diversa mundi loca occupans, finaliter in omnibus locis vigisset.

*Probat*ur conclusio, tum ex Scriptura, tum ex Traditione, tum ex ratione.

1° *Ex Scriptura*, seu, ex sensu obvio testimoniorum ex Scripturis sacris jam allatorum.

a) Annuntiatur a Deo Patriarchis, tanquam insignis praerogativa, quod in eorum semine, nempe Christo, benedicentur universae cognationes terrae, omnes nationes, omnes gentes, omnes tribus terrae. At si nullo tempore universae gentes hujus benedictionis simul participes fiant, sed haec benedictio modo unam gentem laetificet, dein hanc deserat et in alia recipiatur, et sic indesinenter, jam praerogativa non erit insignis, sed satis debilis et fluxa.

b) Ex libro Psalmorum, Christus habiturus est possessionem suam *terminos terrae*, dominabitur *a mari usque ad mare*, et *a flumine usque ad terminos orbis terrarum*. Ergo omnia simul loca inter hosce terminos contenta obtinebit.

c) Prophetiae quos citavimus, Isaias, Daniel et Malachias, eandem Catholicitatem simultaneam clare indicant. Juxta Isaiam, Ecclesia ad suscipiendos filios dilatare cogitur tentoria sua; pelles tabernaculorum extendere, longos facere funiculos, ita ut ad dexteram et laevam penetret. Atqui sic non cogeretur, si filii sui successive tantum ad eam properarent, et aliis recedentibus alii eorum loco substituerentur. Cui oraculo optime consonat aliud ejusdem sic se habens (LX, 4, 5): *Leva in circuitu oculos tuos et vide: omnes isti congregati sunt, venerunt tibi; filii tui de longe venient, et filiae tuae de latere surgent. Tunc videbis, et afflues, et mirabitur et dilatabitur cor tuum, quando conversa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo gentium venerit tibi.* Adsunt ergo in circuitu matris Ecclesiae congregati filii, quo-

rum aspectu dilatatur ipsius cor, propter ingentem multitudinem ex fortitudine gentium desumptam. Sed id aperte supponit simultaneam multorum filiorum praesentiam. — Juxta Daniele (loc. cit.), Ecclesia est ad instar montis implentis universam terram; mons autem non successive sed simul diversas spatii sui partes occupat. — Juxta Malachiam (loc. cit.), oblatio munda Ecclesiae Christi propria, hic et nunc in omni loco sacrificatur et offertur: quod evidenter significat simultaneam et non successivam oblationem.

d) Apud Evangelium, Christus dicens: *exaltatus a terra... omnia traham ad meipsum*, intendit virtutem crucis commendare. Sed si nonnisi paucos simul traheret, quamvis successive multos, numquid virtus crucis ita commendaretur? — Item, Christus declarat se efficaciter adfuturum Apostolis eorumque successoribus, gentes ad quas missi sunt evangelizantibus. Atqui missi sunt ad cunctas gentes in orbe hic et nunc dispersas. Ergo fructuosa esse debet praedicatio evangelica, prout dirigitur ad omnes gentes hic et nunc orbem occupantes.

2º Prob. *ex Traditione*.

a) Patres contra haereticos afferunt defectum Catholicitatis. Sed male allegaretur si sufficeret Catholicitas successiva, cum talis Catholicitatis defectus non possit constare ante saeculorum finem.

b) Patres extollunt Catholicitatem veluti Ecclesiae characterem praestantissimum. Catholicitas autem illa, vi cujus Ecclesiae regnum successive in variis locis periret, nova loca invadendo, non esset quid gloriosum et insigne; quia magis foret instabilitatis et infirmitatis quam roboris ac firmitatis indicium.

Nonne regnum in eodem loco stabiliter perdurans, plus aestimatur quam perpetuo errabundum?

3º Prob. *ratione*.

a) Sensu obvio et naturali, Catholicitas idem sonat ac diffusio, atque hoc modo passim accipitur. Illud vero solum vere diffunditur, quod novum locum invadit, priorem non deserens; dum id omne quod priorem locum deserit ut alibi vadat, non vere diffunditur, sed potius volvitur et fluit.

b) Ideo Deus Ecclesiam suam voluit esse Catholicam, ut omnes qui ad eam vocantur, hanc facilius percipiant et agnoscant. Porro ad Ecclesiam vocantur omnes homines hic et nunc in terra degentes, et sola Catholicitas simultanea hanc omnibus simul obviam et agnoscibilem facit. Ergo.

189. Dico 4º: *Vera Ecclesia habet Catholicitatem sibi exclusive propriam.*

Explicatur conclusio:

Ut Catholicitas sit verae Ecclesiae dos exclusive propria, non requiritur absolute quod, praeter eam, nulla detur societas christiana quae sit vere Catholica; Catholicitas enim sumpta pro diffusionem simpliciter morali in orbem universum, optime potest pluribus sectis convenire. At, etiam hoc posito, contendimus verae Ecclesiae Catholicitatem qualibet alia ita esse superiorem, ut haec Ecclesia sola per autonomasiam pure et simpliciter Catholica jure vocetur. Sic autem inter omnes vocabitur, vel majori adhaerentium numero, vel latiori per orbem extensione, vel quia efficacius et mirabilius resistit causis suam Catholicitatem impugnantibus, vel quia obtinetur mediis minus proportionatis, etc., etc.

Probatur conclusio tripliciter :

1° Inter omnes Ecclesiae verae dotes, Catholicitas ea est quae magnificentius celebratur. Atqui si per illam vera Ecclesia caeteris sectis non praefulgeret, non esset ratio hanc verbis ita magnificis celebrare, Ergo.

2° Sancti Patres non tantum ex Catholicitatis defectu sectas haereticorum falsitatis arguunt, sed addunt ex ejus praesentia veram Ecclesiam agnoscendam esse, ac proinde ipsi exclusive esse propriam. Sic S. Aug. (De vera Relig., c. 7, n. 12) : « Tenenda est nobis « christiana religio et ejus Ecclesiae communicatio, « quae Catholica est et Catholica nominatur, non « solum a suis, verum etiam ab omnibus inimicis. « Velint nolint enim, ipsi quoque haeretici et schis- « matum alumni, quando non cum suis, sed cum « extraneis loquuntur, Catholicam nihil aliud quam « Catholicam vocant. Non enim possunt intelligi, nisi « hoc eam nomine discernant, quo ab universo orbe « nuncupatur. » — S. Clemens Alex. (Strom., l. 7) affirmat : « hoc cognomen Ecclesiae inditum esse « circa primam Apostolorum successionem, ut vera « germana Christi Ecclesia ab adulterinis haereticorum coetibus distingueretur. » — S. Cyrillus Hierosol. (Catech., 8) : « Neque id tantum quaeras « simpliciter ubi sit Ecclesia, sed ubi sit Ecclesia « Catholica. Hoc enim proprium nomen est sanctae « hujus matris omnium nostrum, quae est sponsa « Domini nostri Jesu Christi unigeniti Filii Dei. » — S. Pacianus (Ep., 1, ad Sympron. Novitian.), observat, ante subortas haereses, Ecclesiam generatim non vocatam fuisse Catholicam ; nam nomine christianae

ea satis a Synagoga Judaeorum, scholis philosophorum, a variis infidelium religionibus distinguebatur ; at obortis deinde haeresibus, cum multi se Christianos vocarent, Ecclesia dicta fuit Catholica, ut fideles ab haereticis secernerentur : « Catholicum istud, inquit, « nec Marcionem, nec Apellem, nec Montanum sonat, « nec haereticos sumit auctores. » Et infra : « Chris- « tianus mihi nomen est, Catholicus vero cognomen ; « illud nuncupat, istud ostendit ; hoc probor, inde « significor. »

3° Moraliter impossibile est falsas sectas Catholicitatis gloriam in gradu aequali cum vera Ecclesia possidere ; quia carent principiis huic procurandae pariter aptis, videlicet : carent zelo propagationis, nec communiter de sui diffusione curant nisi motivo quodam humano ducantur ; carent signis splendidis ac veris credibilitatis motivis, quibus firmam suis sectatoribus fidem inspirent ; carent principio unitatem conservante, et ideo, quo latius extenduntur, eo magis in plures dividuntur factiones, nec proinde jam adest unius societatis amplitudo, sed plurium sectarum colluvies huc et illuc serpens ; carent demum assistentia efficaci divini Numinis earumdem Apostolatui fecunditatem tribuentis. Ergo.

190. Dico 5° : Vera Ecclesia gaudet Catholicitate perpetua.

Explicatur conclusio :

Illa perpetuitas de Catholicitate facti intellecta, non debet se extendere ad primordia Ecclesiae nascentis ; Ecclesia enim paucorum hominum evangelizatione primum propagata fuit, nec nisi post sufficientem praedicationem assecuta est Catholici-

tatem sibi debitam, et hoc labente circiter secundo saeculo contigit.

Theologi unanimiter tenent ad divinas promissiones verificandas, necessarium esse ut vera Ecclesia Catholicitatem simultaneam aliquando saltem obtineat. At Bellarminus (Lib. 4, c. 75) videtur concedere hanc Catholicitatem non esse ita essentialem, ut nunquam *per accidens* deficere possit, modo retineatur Catholicitas *juris*. Longius progressus est Melchior Cano (Lib. 3, resp, ad 13), dicens sufficere si semel tantum Ecclesia in toto orbe diffusa fuerit; quo semel adepto, existimat ad Catholicitatem requiri tantummodo ut integram profiteatur fidem, quam universo mundo propagavit. Demum non desunt qui putant promissiones divinas de futura Catholicitate, limitandas esse juxta Scripturae textus, quibus praedicitur ultima temporibus Antichristi defectio; tunc enim Ecclesiae Catholicitas valde obscurabitur.

*Probat*ur conclusio contra Bellarminum et Melchiorem Cano, sic:

1° In Scripturae testimoniis supra citatis, nulla temporis limitatio affertur, sed universalis Ecclesiae diffusio exhibetur ut factum permanens. Loquitur Scriptura de omnibus gentibus quas Christus haereditabit, et quae ab Apostolis eorumque successoribus edocebuntur; porro sunt omnes gentes in qualicumque mundi aetate. Insuper regnum Messiae, quod apud Danielelem assimilatur monti implenti universam terram, *in aeternum non dissipabitur... stabit in aeternum... non corrumpetur* (Dan., II, 44). At si quandoque suam Catholicitatem amitteret, jam ex aliqua parte dissiparetur, corrumpetur et non staret.

2° Patres, ut vidimus, confutant haereticos ex Catholicitatis defectu. Atqui si vera Ecclesia non esset indesinenter Catholica, nihil valeret argumentum, nisi probaretur tunc temporis Ecclesiam jam debuisse esse catholicam. Sed Patres id non allegant, nec potuissent demonstrare, si semel concedatur Catholicitatem aliquando posse deficere; et ideo simpliciter afferunt Catholicitatem veluti dotem Ecclesiae semper competentem.

3° In symbolo Apostolorum confitemur modo indefinito Ecclesiam catholicam. Atqui proprietas quae non esset toto tempore durationis Ecclesiae, moraliter loquendo, permansura, inconvenienter exprimeretur in symbolo cujus professio est omnium temporum.

4° Ideo Ecclesia facta est moraliter universalis, ut cunctis hominibus ad eam vocatis fieret obvia et facilis cognitu. Porro ratio haec valet pro omnibus temporibus.

191. Dico 6° : *Ex dictis plane sequitur Catholicitatem esse verae Ecclesiae notam, non tantum negativam, sed positivam,*

1° Est sane *nota negativa*, qua alicujus sectae pseudochristianae falsitas evincitur.

Nam a) ejus absentia est indicium falsitatis, siquidem hac proprietate Ecclesiam veram praeditam esse oporteat.

b) Ejus absentia potest esse *obvia*, nempe v. g. : ubi agitur de ecclesia nationali quae in potestate civili radicatur, et exinde omnem suam haurit virtutem, unde est essentialiter localis; item, de societate cujus dogmata aut cultus peculiari tantum loco et genti ex se accommodantur; item, de societate carente

hic et nunc universalitate morali, aut etiam illam habente, sed cum certis defectibus spiritum erroris clare testantibus, uti, si mediis mere humanis aut illicitis fuerit propagata, nec asseclas suos ad mores vere christianos informaret; a fortiori si agatur de societate quae, jam diu existens, nunquam obtinuerit Catholicitatem.

c) Ejusdem dotis absentia potest esse *notior* falsitate sectae ea carentis; quia illam revera deesse evidenter ostenditur, quin antea probata fuerit sectae falsitas.

2° Est etiam Catholicitas *nota positiva*.

Nam a) ejus praesentia est indicium veritatis, cum sit verae Ecclesiae *exclusive propria*, ex dictis.

b) Ejus praesentia est de se *obvia*, cum sit factum publicum et cognitu facillimum; quod enim talis Ecclesia caeteras omnes amplitudine sua longe superet et semper superavit, testimonio et experientia patescit.

c) Demum, ejusdem dotis praesentia est vera Ecclesia *notior*; quia, ut percipiatur, necessarium non est antea jam constare Ecclesiam apud quam reperitur esse veram.

Sic igitur respondendum ad ea quae opponuntur n. 185.

192. *Ad 1.* Concedimus moraliter esse impossibile ut fides christiana ubique gentium diffundatur et praevaleat. Ergo Christus, hanc Catholicitatem promittendo et conferendo, invictum nobis subministravit argumentum veritatis.

193. *Ad 2.* Verba Christi de pusillo grege, vel diriguntur ad solos Apostolos qui certe erant pauci, vel ad illos qui primi Christo adhaeserunt, et erant humilis

conditionis, vel sunt de universa Ecclesia quae dicitur pusillus grex, tum comparatione infidelium, tum ob humilitatis devotionem. Insuper, ambulantes per viam arctam revera sunt pauci, quia per eos intelliguntur ferventes Christiani, qui per bona opera certam suam electionem faciunt; aut, si intelligantur omnia Ecclesiae membra, dicuntur pauci comparatione facta cum infidelibus. Ita S. Aug. ad Pelagianos (Lib. 2, op. imp. cont. Jul. c. 3): « Nolite de paucitate gloriari. Parricidae et pauci et pessimi sunt. Non intelligentes (Donatistae) quomodo a Domino dictum sit paucos intrare per angustam portam; cum et multos dixerit ab Oriente et Occidente recubituros cum Abraham, Isaac et Jacob... qui profecto multi sunt per seipsos, et iidem ipsi pauci sunt in comparatione longe plurium qui cum diabolo puniendi sunt. »

194. *Ad 3.* Praedicatio Evangelii pleniorum suum habebit effectum versus mundi finem, sed antea sufficientem ut Ecclesia vocetur catholica.

195. *Ad 4.* Prophetia Christi (Luc., xviii, 8) explicari potest, ut jam diximus, de fide viva per charitatem. At, dato obscurandam esse in extremis mundi temporibus Ecclesiae Catholicitatem, haec momentanea defectio, secundum moralem aestimationem, non obstaret; eo ferme pacto quo, si, belli initio, alicujus regni provincias hostis occuparet, haec momentanea invasio non censeretur moraliter regni amplitudinem auferre, si paulo post, in eodem bello, hostis ejiceretur.